

Strijeje (Ya)

/2/

Prijevod: Ana Gržan

Uredio: Goran Blažević

Strijeje su u Japanu usvojene iz Kine u isto vrijeme kada i lukovi. Rečeno je da je vrbino drvo bilo izvorno korišteno, budući da je njegova lakoća i gipkost bila dobra za dršku strijele. Za sprječavanje isušenog drva da se slomi, bilo je uobičajeno nauljiti ga. Zajedno s vrbom, korišten je i bambus. Vrhovi strijela bili su napravljeni od željeza ili bakra dovršene s bambusom, rogom, ili kosti. Puno strijela iz ranijih razdoblja je bilo sačuvano zajedno s lukovima, u blagu komora hramova Horyuji i Daianji. To su zasigurno najstarije postojeće strijele. Duge su oko 90 centimetara i nemaju više pera; međutim, tragovi na mjestu pričvršćivanja dopuštaju nam da kažemo da su prvobitno imale dva, tri ili četiri pera.

To su:

- **Togariya**: strijele sa vrhom oblikovanim u koplje, često osigurane s bodljama (**watakuri**)
- **Yatsumekabura** i **mutsumekabura** : strijele sa kuglom roga (**kabura**) smještenom između drške i vrha sa 8 (**yatsu**) ili 6 (= **mutsu**) rupa (**me=eyes**) u njoj.
- **Takeyajiri**: strijele sa vršcima od bambusa.
- **Kururiya**: strijele sa velikim, debelim vršcima napravljenim od lakog drveta.

Usporedba ovih ranih tipova strijela s strijelama koje se koriste kasnije, i ponovo s strijelama današnjeg doba, pokazuje da je to oružje bio subjekt samo vrlo beznačajnih promjena. Normalna dužina strijele od srednjeg vijeka do modernih vremena je tri **shaku**-a, oko 90 centimetara (1 **shaku** = 32cm = 10 **sun** = 100 **bu**). Dužina osobnih strijela ovisi o visini strijelca; odgovara pola njegove visine plus približno 5 do 8 centimetara. Drugi način mjerenja je bio pomoću soku-a, koji odgovara veličini stisnute šake, ne uključujući palac. Četrnaest do petnaest strijelčevih soku-a daju veličinu strijele. Stil izrade drške (**no**), donjeg završetka strijele (**hazu**), vrška (**ne**) i pričvršćenih pera (**ha**) dao je strijelama njihova imena.

„Drška“ strijele(No)

Drške su napravljene od **yadake**-a, tanke (vitke), vrlo izdržljive vrste bambusa. Bambus star 2 godine je gotovo idealan za dršku. Bambus star 3 godine smatra se neprikladnim za strijele. Duljina drške je između 80 centimetara i 1 metar. Broj „prstenova“ u bambusu nije stalan, ali većinom ih je 4. Svaki „prsten“ ima posebno ime, ili čak različita imena koja ovise o tome jeli u pitanju ratna ili sportska strijela. Svojom prirodnom bojom, bambusova drška oguljena iz svoje kore bila je bijela ili smeđa, ako je bila „pečena“ ili „posmeđivana“ iznad „slamnate“ vatre da se poveća težina i fleksibilnost strijele. Isto tako, bilo je uobičajeno prekrivati strijele s crnim ili crvenim lakom da ih se zaštiti od vlage. Česte drške strijela i njihova imena su:

- **Shirano**: bijela, prirodno obojena drška
- **Kogashino** ili **Aburino**: pržena, smeđa strijela
- **Suyaki**: izgorena, smečkasta strijela, koristi se za natjecateljsko pucanje
- **Sawashino**: parena, crno-lakirana strijela
- **Kawame norinono**: strijela lakirana da sliča bambusovoj kori
- **Nogoinono**: crveno lakirana strijela
- **Fushikage**: strijela s sjajnim crnim lakom na bambusovim prstenovima i prstenovim sjenama, to su mjesta iz kojih su slomljena lišća bambusa

Proces izrađivanja **matoya**-e (mato strijele) danas ide nekako ovako:

Nakon što je bambus posječen, isušuje se šest do osam mjeseci. Za to vrijeme drška se smanjuje u dužini i širini, i u početku nije ravna. Prvi korak u izradi zove se neru (formiranje). Tijekom neru-a, strijela se pomiče naprijed- natrag iznad ugljene vatre i grubo se formira sa izrezbarenim komadom drveta koji služi kao poluga za izravnavanje. Nakon toga, drška strijele gotovo je ravna i grubo se površinski obrađuje s nožem s dvije drške (*). Taj korak zove se aradame (gruba korekcija). U sljedećem nakadame (prijelazna prepravka), strijela je izravnana iznad vatre još jednom i njezina površina se opet struže. Konačno dolazi ishiarai (ishi=kamen, arai=pranje), proces u kojem se strijela provlači kroz ovalni kamen i kojem se okreću dvije brazde. Kad se provlači naprijed i natrag kroz kamen, strijela ima glatku i jednaku površinu. Sad kad je strijela izglađena, teška, i izravnana dolazimo do krajnjeg koraka, u kojem je strijela ili nauljena ili lakirana. Drške strijela napravljen na o vaj način zovu se yanochiku, ili obrađivani bambus.

Razlikujemo tri tipa yanochiku-a:

1. Ichimonji (broj-jedan znak). Ime ovog tipa strijele dolazi od znaka za broj jedan, koji je u Japanu ravna crta. Za dršku strijele, ovo znači da je njen radijus nepromjenjen cijelom dužinom. Ichimonji je standardna strijela.
2. Mugitsubo (zrno pšenice). Ova strijela ima najveći opseg u sredini i smanjuje se prema krajevima; odatle naziv „zrno pšenice“. Strijele s ovom vrstom poprečnog presjeka zahtijevaju dobar tsunomi za osiguravanje da je centar gravitacije zaista u sredini tijekom leta. Mugitsubo je posebno dobro prikladan za enteki (s velike udaljenosti) pucanje.
3. Suginari (cedar-oblikovan). Ova drška strijele ima čunjastu formu kad ju gledamo sa strane. Radijus je najmanji kod pera a najveći kod vrha. Ove strijele su vrlo pogodne za pucanje u metu. Ove strijele se mogu koristiti dosta dugo vremena, prednji dio strijele koji završi zaboden u zemlju postupno se izlizuje, tako malo po malo postane ichimonji.

Bambusove drške isto dolaze u različitim debljinama, teže negdje od 5 momei-a (18.7 grama) do 7.5 momei-a (28 grama). Lakše strijele općenito brže lete ali izgube stabilnost kada su ispucane iz jakog luka. Kad biraju duljinu strijele, većina strijelaca računa na duljinu strijele isto kao veličinu svoga tijela da bi postigao estetiku i zadovoljavajući balans između tijela i opreme. Strijelčeva yazuka, ili dužina strijele, utvrđena je mjerenjem od centra grla do vrha ispružene lijeve ruke, dodajući još pet centimetara za sigurnost.

Bambusove strijele dobivaju formu isušivanjem i obrađivanjem iznad grijanja. Ali isto tako, mogu izgubiti formu zbog tih dvaju elemenata. Previše vlage ili jako sunce

oštećuju strijele i učine ih iskrivljenima. Međutim, Ako strijelac ima potrebno iskustvo i materijal, ako se zna njime koristiti, može izravnati strijelu iznad otvorenog plinskog plamena. U zemljama u kojima je vlažnost zraka znatno manja nego što je u Japanu, kako bambus reagira posebnom osjetljivošću na ovaj uvjet, možda bi bila dobra ideja s vremena na vrijeme obrisati strijelu s nesmolastim uljem, kao što je ulje češnjaka, posebno oko sjena prstenova, da se spriječi isušivanje.

Posljednjih godina, u uporabu dolaze aluminijske ili strijele od karbonskih vlakana. Ali iako su, također, prilagođene sa pravim perima, ne mogu se usporediti sa prirodnom ljepotom i osjećajem bambusovih strijela.

Urezi (Hazu)

Da se strijela zadrži čvrsto na uzici, na njenom kraju je urez od 2 do 5 milimetara dubok. Varijacija u dimenziji ovisi o tipu strijele. Tri glavna tipa hazu-a razlikujemo.

1. Tsugihazu je pričvršćeni vrh, koji je u ranijim vremenima bio urezan bambusov prsten postavljen na kraju strijele. Tip s pričvršćenim vrhovima bio je čest u drevnim vremenima za strijele za vježbu, strijele za pucanje u mete (matoya), i sportske strijele (jindo).
2. Yohazu je žljebastu kraj, koji se koristi za ratne strijele (soya, togariya, itd.). Urez je urezan direktno u bambusovu dršku.
3. Itehazu je kraj za pucanje, napravljen od pričvršćenog komada roga, i preferira se iz praktičnih razloga u moderno vrijeme zahvaljujući njegovoj većoj izdržljivosti i njegovom manjem opsegu. Današnje mato stijelesu su opremljene ekskluzivno s ovim tipom ureza.

Većina ureza danas je napravljena od rogova koza ili jelena. Kao vrhovi roga makiwara-e, umetnuti su u dršku strijele i, ako je potrebno, ispunjeni su da odgovaraju promjeru. Većinu vremena žljeb od ureza roga hazu mora dovršiti strijelac tako da bude točno prikladan ureznoj površini njegovog tsuru-a. Za napraviti ovo koristite malu ravnu turpiju i vrlo tanku rattail turpiju za napraviti unutarnju porciju ureza malo širu nego gornji dio. Rupa u obliku ključa drži strijelu čvrsto na uzici.

Puno starijih ya-a, i neki svečani ya, imaju bambusove ureze. Često ovaj tip ureza je urezan direktno u kraj drške strijele. Nekad, ipak, bambusov urez je oblikovan os posebnog komada bambusa i postavljen u kraj strijele, na taj način dopuštajući urezu da se zamjeni ako se slomi ili bude oštećen na bilo koji način.

Omoti

Omoti se stavljaju na strijelu na različitim mjestima i u nekim slučajevima služe da bi učvrstili pera i vrhove, a u drugim da bi ojačali dršku strijele. Njihova imena naznačuju kojoj svrsi služe ili mjestima na strijelama na kojima su smješteni.

- Urahagi: gornji omot, širok oko 1,3 centimetara, učvršćuje bodljiku pera preko pera na dršci

- Motohagi: donji omot, širok oko 1,8 centimetara, drži bodljiku pera ispod pera
- Kutsumaki: "cipela" omot, zvan yatsukamai (omot torbe strijele), oko 3 do 5 cm širok, omotan je oko vrha strijele da bi se spriječilo pucanje
- Kanemaki: metalni uvez za učvršćivanje dugog šiljka vrha strijele i isto tako za spriječavanje gornjeg kraja og pucanja
- Netamaki: stršeći, često zvonastog oblika omot, namjenjen istoj svrsi kao kanemaki
- Kaburamaki: sličan omot kuglastog oblika, koji je bio najviše korišten sa karimata-om, strijele s razdvojenom/raščlanjenim vršcima

Materijali koji se koriste za omote očiti su iz njihovih imena:

- Itohagi: vrpčani omot. Ovaj omot sastoji se od bijelog ili obojenog svilenog konopca. Posebne boje bile su rezervirane za shogune (više plemiće)
- Kamihagi: papirni omot. Omot napravljen od vrlo izdržljivog, glatkog, tanko omotanog papira
- Kabahagi: korasti omot. Ovaj omot napravljen je od kore trešnjinog drva
- Urushihagi: omoti koji su prekriveni lakom